

Dr. Tóth Péter Benjamin Ügyvédi Iroda

§

1122 Budapest, Hajnóczy J. u. 5., III/1.
Adószám: 18184077-3-43
Nyilvántartási szám: Budapesti Ügyvédi Kamara 1607

Tel: (+36) 70 235 7755
E-mail: tothpb@gmail.hu
Fax: (+36) 1 212 1544

Szerződéstükör a Magyar Műfordítók Egyesülete részére

Készítette:
Dr. Tóth Péter Benjamin
ügyvéd

Budapest, 2006. október 24.

A szerzői jogi törvény (1999. évi LXXVI. törvény, ismert rövidítéssel: Sztj.) 16.§-a szerint egy irodalmi művet felhasználni csak a szerzőtől kapott engedéllyel lehet. A műfordítások tekintetében a fordítót is szerzőnek kell tekinteni. Engedélyt ún. felhasználási szerződésben lehet szerezni; a kiadás esetén kötött felhasználási szerződést „kiadói szerződésnek” hívják.¹

A felhasználási (ezen belül a kiadói) szerződések teljesen átlagos polgári jogi szerződések, amelyek kizárólag a megkötő két félre tartoznak. (Így például – a tévhittel ellentétben – nem kell benyújtani azokat sem a „Szerzői Jogvédő Hivatalba”, sem máshová.)

Formailag a szerződés a két fél megegyezése, amelybe mindkét félnek egyenlő joga van beleszólni, de csak olyan elemek kerülnek bele, amelyek mindkét fél egyetértését kivívják. Itt is érvényesül ugyanis a polgári jog alapszabálya, a **szerződési szabadság elve**. Ez azt jelenti, hogy a szerződő felek döntenek el, hogy kötnek-e szerződést és milyen feltételekkel. Az állam csak a legszükségesebb mértékig szól bele ebbe az autonómiába.

A magyar szerzői jog – szerencsére, és a szerzők érdekeit védő szervezetek kitartó munkájának eredményeként – több ponton áttöri ezt az alapelvet, és a szerzőkre nézve kedvező szabályokat tartalmaz.

- Az egyik ilyen szerzőket védő alapelv, hogy **írásbeli szerződés** nélkül nincs felhasználási engedély (azaz ha a kiadó nem tud felmutatni írásos engedélyt a felhasználásra, szerzői jogot sért).
- Szintén fontos elv, hogy ha egy szerződés többféleképpen értelmezhető, mindig a **szerzőre kedvezőbb értelmezést** kell elfogadni.

A szerződés írásbeliségével kapcsolatban hangsúlyozom, hogy a szóbeli megállapodás ne térjen el a leírt szerződéstől (nem udvariatlanság, nem barátságtalan gesztus írásba foglalni a

---

¹ Magyar szerző és magyar kiadó közötti szerződés esetén mindenképpen a magyar szerzői jogi törvény szabályait kell alkalmazni. Ha valamelyik fél nem magyar, akkor a szerződésben lehet rendelkezni arról, hogy melyik fél országának jogszabályát kell alkalmazni; ha erről nem rendelkeznek, akkor a kiadó székhelye (lakóhelye) szerinti ország szerzői jogi törvénye alkalmazandó. Jelen dokumentum csak a magyar szerzői jogi rendelkezések értelmezésével foglalkozik.

szóban kötött megállapodást!), valamint hogy senki ne írjon alá olyan szerződést, amelyben bizonyos szavakat, kifejezéseket nem ért (nem szégyen visszakérdezni – akár jogi, akár kiadói zsargon szóhasználat miatt érthetetlen a szerződés!).

Nagyon fontos előzetes megjegyzés, hogy a **magyar szerzői jog szerint az irodalmi művekre vonatkozó vagyoni jogok nem ruházhatók át teljes egészében a kiadóra**. A fordító **engedélyt ad** a felhasználásra. Ha olyan szerződéssel találkozunk, amely mégis „jogát ruházásról” szól, kérjük annak pontosítását.

Az általam az alábbiakban összeállított szerződéstükör azt tartalmazza, hogy

- egy szerződés milyen elemeket tartalmazhat,
- ezen elemek közül melyek elengedhetetlenek, melyek opcionálisak,
- egy-egy ilyen kérdést illetően mit tartalmazhat a szerződés, és melyeknek mi az előnye, mi a hátránya.

A szerződéstükör mellett egy „mintaszerződés” is készítettem, ami egy lehetséges szerződési megoldást tartalmaz. A tükör jobb oldalán végighúzódnó oszlop azt tartalmazza, hogy az egyes tartalmi elemek ebben a mintaszerződésben hol találhatóak.

Ennek mintájára, a kiadótól kapott szerződéstervezetet és jelen dokumentumot kézbe véve, néhány színes tollal „felfegyverkezve” pontosan nyomon követhető, hogy milyen tartalmi elemek maradtak ki a szerződésből, és hogy melyeknél lesz szükség pontosításra vagy éppen alkura.

Egy ilyen szerződéstükör (vagy egy mintaszerződés) természetesen soha nem lehet teljesen személyre szabott. Ha ennél személyre szabottabb jogi tanácsra vagy jogi képviseletre lenne szükség, egy ügyvéd tud segítséget nyújtani a szerzőnek. A tisztességes kiadó mindig ad elég időt a fordítónak arra, hogy a szerződést maga alaposan átnézze, vagy erre megkérjen egy szakértő személyt.

Sok sikert kívánok a szerződéskötések során!

Dr. Tóth Péter Benjamin

--

Dr. Tóth Péter Benjamin Ügyvédi Iroda
postacím: 1537 Budapest, Pf. 453/515
székhely: 1122 Budapest, Hajnóczy J. u. 5. III.1

1. Kötelező tartalmi elemek

Az alábbiakban azokat a tartalmi elemeket soroljuk fel, amelyek nélkül nincs szerződés. Ha ezek nem szerepelnek világosan a szerződésben, az létre sem jön.

<i>Szerződéses rendelkezés</i>	<i>Helye a szerződéstükörben</i>
<p><u>1.1. A felek megnevezése</u></p> <p>A szerződést kötő két fél: a fordító és a kiadó pontos megnevezése bármilyen jogérvényesítéshez elengedhetetlen. Ez általában nem szokott gondot okozni; a szerződések természetesen tartalmazzák ezeket az alapvető információkat.</p> <p>Egy speciális esetre érdemes azonban ehelyütt felhívni a figyelmet. Előfordul, hogy a fordító saját cége (kkt.-je, bt.-je vagy kft.-je) köti a szerződést, és ez a cég kapja meg a kiadótól a jogdíjat. Ha ez a helyzet, akkor nem szabad elfelejteni, hogy jogi értelemben a fordító nem azonos a céggel. (A gyakorlatban sajnos sokszor látni olyan szerződést, amely mindvégig a „fordítóról” beszél, de az aláírást már a fordító bt.-je teszi. Sőt, az is előfordul, hogy a szerződést a kiadó a magánszemély fordítóval köti, de a számlát már a fordító bt.-je állítja ki. Ezek jogilag helytelen megoldások.) Ebben az esetben a következőkre kell figyelemmel lenni:</p> <ul style="list-style-type: none"> - a cég kapjon a fordítótól harmadik személyre átengedhető felhasználási engedélyt. A kiadóval tehát nem a fordító, hanem a fordító cége fog szerződést kötni, és a kiadó minden bizonnyal szigorú jogszavatosságot kér ettől a cégtől (ld. 2.1. pont); - akkor válik kényessé a „magánszemély vagy cég” témakör, ha a fordítás még nincs kész, a fordító a kiadó megbízására fog dolgozni. A kiadónak ugyanis nem mindegy, hogy az adott bt. „alvállalkozójaként” pontosan ki végzi a fordítást. Ezért ilyenkor a szerződés tartalmazzon arra utalást, hogy a cég kötelezettséget vállal arra, hogy személyes közreműködésre köteles tagja, XY fogja a fordítást elkészíteni.	<i>bevezető rész</i>
<p><u>1.2. A mű (fordítás) megnevezése</u></p> <p>(Jogi zsargonnal: „a szerződés közvetett tárgya”.) Ahogyan az ingatlan-adásvételnél a megvásárolni kívánt lakás pontos megjelölése nélkül nincs érvényes szerződés, ugyanúgy szükségszerű elem a kiadói szerződésben a mű pontos megnevezése. Fordítással kapcsolatos szerződéseknél az eredeti mű és a fordítás pontos beazonosítása is szükséges.</p> <p>Ez már kész alkotásnál nem okoz gondot; fordítás elkészítésére irányuló szerződés esetén általában ideiglenes munkacímet adnak meg. Jogi értelemben az a fontos, hogy a szerződés ebből a szempontból se legyen félreérthető, és utólag is pontosan beazonosítható legyen, hogy minek a felhasználását engedélyezte a fordító.</p>	<i>1. pont</i>

<p><u>1.3. Az átadott felhasználási jog terjedelme</u> (Jogi zsargonnal: „a szerződés közvetlen tárgya”, a „felhasználás módja”). A szerződés közvetlen tárgya mindig egy magatartás, ami az egyik fél számára kötelezettségként, a másik fél számára jogosultságként jelentkezik. Egy felhasználási szerződésnél ez a felhasználási jogok átengedése a kiadó részére.</p> <p>A szerzői vagyoni jog [Szjt. 16.§ (1)] azt jelenti, hogy csak a szerző engedélyével lehet a művét felhasználni. A törvény különböző felhasználási módokat határoz meg; a szerződésnek pontosan tartalmaznia kell, hogy milyen módokra vonatkozik a szerző/fordító engedélye (a kiadó csak ezeket végezheti jogszerűen).</p> <ul style="list-style-type: none"> - a „kiadás” a szerzői jog fogalomrendszerében két felhasználási mód együttes megvalósulása: „többszörözés”² és „terjesztés”³. Ha a könyv vagy folyóirat hagyományos papírhordozó mellett elektronikus formátumban (CD-ROM, DVD-ROM) is kereskedelmi forgalomba kerül, a szerződésnek ezt kifejezetten is tartalmaznia kell. - emellett az internetes felhasználás is elő szokott fordulni a műfordítások esetén. Ezt a felhasználást a szerzői jog „hozzáférhetővé tételnek” hívja;⁴ ha sor kerül rá, a szerződésbe mindenképpen kerüljön bele erre vonatkozó rendelkezés. <p>Ha a szerződésben elfelejtkeznek ennek a kérdésnek a pontos rendezéséről, a törvény pótolja a felek akaratát: ilyenkor „<i>az engedély a szerződés céljának megvalósításához elengedhetetlenül szükséges felhasználási módra és mértékre korlátozódik</i>”.⁵ Ez azt jelenti, hogy egy kiadói szerződés alapján a könyvkiadó nem fogja tudni a fordítást az interneten letölthetővé tenni, csak a fordító külön engedélyével.</p>	<p>3. pont</p> <p>3.2. pont</p> <p>3.2., második bekezdés</p>
<p><u>1.4. Jogdíj, honorárium</u> Megoszlanak a vélemények arról, hogy mi történik, ha egy szerződésben egyszerűen nem rendelkeznek erről a kérdésről. Az egyik álláspont szerint ilyenkor érvénytelen szerződésről van szó, a másik szerint pedig a szerződés létre sem jön [Ptk. 205.§ (2)]. A két vélemény között – praktikus szempontból – kicsi a különbség. Azt megállapíthatjuk, hogy súlyosan hibás az a szerződés, amelyben a jogdíj kérdését nem érintik a felek.</p> <p>Mit jelent a „jogdíj” kifejezés? A kiadói szerződésben a fordító engedélyt ad fordításának felhasználására. A jogdíj a felhasználásra adott engedély ellenértéke. (A „honorárium” a jogban nem használt kifejezés.)</p> <p>Gyakori kérdés, hogy mennyi az átlagos, szokásos, méltányos összegű jogdíj. Erre a kérdésre azonban nem lehet jó választ adni, mivel nagyon sok</p>	<p>6. pont</p>

² Szjt. 18.§ „Többszörözés” az is, amikor egy szóban elhangzott művet valaki rögzít; ha valaki akár egyetlen másolatot készít a műről, vagy ha sokszorosítás történik.

³ Szjt. 23.§ „Terjesztés” a fizikai hordozón való forgalomba hozatal – tehát csak a „megfogható” példányok kereskedelme (és nem pl. internetes felhasználás, amit a köznyelv olykor szintén „terjesztésnek” hív).

⁴ Szjt. 26.§ (8)

⁵ Szjt. 43.§ (5)

mindentől függ, hogy mennyi a honorárium, jogilag pontos kifejezéssel a „jogdíj”. Nem mindegy, hogy a fordító kizárólagos vagy nem kizárólagos engedélyt ad; hogy csak Magyarországra ad engedélyt vagy az egész világra; hogy négy, nyolc vagy hetven évre; hogy ismert-e a fordító; hogy ismert-e a kiadó; és így tovább.

Főszabályként a jogdíjnak a felhasználással elért bevétellel arányosnak kell lennie [Szt. 16.§ (4)]. Ez a szabály a szerzőt/fordítót védő rendelkezések közé tartozik, amelyről a szerző/fordító csak kifejezetten és írásban mondhat le. A „bevétellel arányos díjazás elve” azonban csak főszabály, amitől a felek írásban eltérhetnek; azt mondja ki, hogy a.) a sikeresebb kiadvány szerzője magasabb jogdíjat érdemel, mint a kevésbé sikeres kiadvány szerzője; b.) a jogdíj nem a kiadó hasznához, hanem a bevételéhez kötődik, azaz a szerző nem osztozik a vállalkozó kockázatában.

Kétféle jogdíjmegállapítási rendszer alakult ki az évtizedek során (természetesen a két módszer vegyesen is alkalmazható). Mindkettőnek megvan a maga előnye és hátránya egyaránt, a gyakorlat mindkettőt ismeri:

- **százalékos jogdíj** – ez az az eset, amikor a szerződés a jogdíjat a felhasználással elért bevétel százalékában határozza meg úgy, hogy a kiadó meghatározott időszakonként köteles a fordítóval elszámolni. Ennek a megoldásnak előnye, hogy a fordító a kiadvány sikerével arányos díjazásban részesül. Hátránya, hogy a fordító sokszor képtelen arra, hogy a kiadó bevételeit ellenőrizze. Mindenesetre, ha egy fordító az eladott példányszámok után százalékos díjazásban részesül, akkor vigyázzon arra, hogy a százalékszámítás alapja mindig a kiadó **teljes bevétele** legyen, és ne a kiadó költségeivel csökkentett bevétel (azaz haszon). Inkább legyen alacsonyabb a százalékláb, mint hogy a magas százaléklábat mindenféle költségek levonása után lehessen csak érvényesíteni.
- **egyösszegű jogdíj** – a szerződéskor közösen megállapított, az eladott példányok számától független díj. A megoldás előnye, hogy világos fizetési kötelezettséget jelent, és a szerző számára pontosan kiszámítható. Hátránya, hogy a mű sikerét nem követi, rugalmatlan. Itt jegyzem meg, hogy a magyar szerzői jog ismeri az ún. **bestseller klauzulát**.⁶ Ha a mű iránti igény a szerződéskötést követően jelentős megnövekszik, és emiatt feltűnően nagyvá válik a felek szolgáltatásai közötti értékkülönbség, akkor a szerződést kötelező újratárgyalni. Sőt, ebben az esetben a felek egyetértésének hiányában akár a bíróság is módosíthatja a szerződést. (A szerződéseknek egyébként gyakori, a kiadó által diktált kikötése, amikor a felek kijelentik, hogy a megállapított jogdíjösszeget a felhasználással kapcsolatban elérhető bevétellel arányosnak tekintik. Egy ilyen kikötés ellenére a bestseller klauzula alkalmazható marad, azaz egy későbbi, váratlan siker esetén az egyösszegű díjazás felülvizsgálható).

A gyakorlatban természetesen a díjazással kapcsolatban részletkérdésekben is meg kell állapodni. Van például lehetőség arra, hogy az elkészítendő

⁶ Szt. 48.§

fordításra kötött szerződés megkötésének idején a kiadó a fordítónak előleget fizessen. Arra is van lehetőség, hogy ha az elkészült fordítást részenként kell átadni a kiadónak, akkor a fordító minden egyes rész leadásakor díjazásban részesüljön. Ezek a megoldások a felek megegyezése esetén alkalmazhatók.

A szerződésben agyon jól körül kell írni, hogy **pontosan mikor kell kifizetni a fordítót**. A fordító számára az lenne az optimális, ha a kiadó a kézirat átadásától számított néhány napon belül fizetné ki a díjat; ezt azonban a kiadók rendszerint elutasítják, mivel ekkor még nem tudják: elfogadható kéziratot kaptak-e. A kiadó számára az lenne a legjobb megoldás, ha csak a kézirat végleges elfogadásától számított néhány napon belül történne meg a kifizetés; ez pedig a fordítóra nézve hátrányos, mert így egy rossz szerződés esetén akár hónapokig lehet tologatni a fizetési határidőket. Ideális kompromisszum lehet, ha a szerződésben a felek megállapodnak a kézirat „elvi elfogadásának” időpontjától (amikor lényegében már csak technikai jellegű módosításokra van szükség), és a díj egy részét ekkor fizetik ki, a végleges elfogadásnál pedig a másik részösszeg teljesítésére kerül sor.

A gyakorlatban sajnos nem jelentkezik kellő hangsúllyal, hogy egy fordítás elkészítésére és kiadására kötött szerződésnek **két külön fázisa van**: az egyik egy megbízás (azaz munkavégzésre irányuló megegyezés), a másik pedig az elkészült munka szerzői jogaira vonatkozó megállapodás. Van arra lehetőség – ez adott esetben a közterhek miatt szükségessé is válhat –, hogy a szerződésben a két fázist a díjazás tekintetében is elkülönítsék egymástól.

2. Opcionális elemek

<i>Szerződéses rendelkezés</i>	<i>Helye a szerződéstükörben</i>
<p>2.1. Jogszavatosság</p> <p>A szerződésnek nem kötelező tartalmi eleme, de a kiadó természetes igénye, hogy a fordító vállaljon ún. jogszavatosságot. A jogszavatosság azt jelenti, hogy a fordító „garanciát” vállal arra, hogy valóban rendelkezik azokkal a jogokkal, amelyeket a szerződésben átenged a kiadónak. Azaz kijelenti, hogy tényleg saját alkotásáról van szó, és másnak nem adott kizárólagos felhasználási engedélyt.</p> <p>A fordítások esetében különös jelentősége van ennek, hiszen a lefordított mű – szerzőjének halálától számított hetven évig – a szerzői jog védelme alatt áll, és csak e szerző engedélyével fordítható idegen nyelvre.⁷ Tehát egy fordító nem rendelkezhet a kiadáshoz szükséges minden joggal; a kiadónak az eredeti szerző engedélyére is szükség van.</p> <p>Azt javaslom, hogy a szerződés legyen nagyon világos ebben a kérdésben: melyik fél vállalja, hogy az eredeti szerzőtől az engedélyt megszerzi, és a</p>	<p>2. pont</p>

⁷ Sztj. 29.§

<p>fordító csak a fordítás tekintetében vállaljon jogszavatosságot. (A gyakorlat szerint általában a kiadó szerzi meg a kiadáshoz az eredeti szerzőtől szükséges engedélyeket.)</p>	
<p>2.2. Időbeli hatály A felhasználásra adott engedély csak addig tart, ameddig a két fél erre vonatkozóan megállapodott. Ez a szerződés időbeli hatálya.</p> <p>1999 előtt miniszteri rendelet határozta meg a kiadási szerződés leghosszabb lehetséges időtartamát. Ma a szerződési szabadság elve alapján akármilyen hosszú időszakra is adhat a fordító engedélyt, bár nyilván más az értéke a két évre adott engedélynek, mint a fordítás teljes védelmi idejére, azaz a fordító halálát követő hetven évig tartó engedélynek.</p> <p>Ennek ellenére a kiadásban a mai napig gyakorlat a négy-nyolc év hosszú szerződések kötése. Ha a felek nem rendelkeznek erről a kérdéstről, akkor a törvény szerint a szerződés <i>„időtartama a szerződés tárgyát képező műhöz hasonló művek felhasználására kötött szerződések szokásos időtartamához igazodik”</i>⁸</p> <p>Online felhasználásnál világos, hogy pontosan mit értünk időbeli hatály alatt: a szerződés időtartamának lejártát követően az adott fordítás hozzáférését meg kell szüntetnie a felhasználónak. Bonyolultabb kérdés, hogy hagyományos fizikai terjesztés esetén mit értünk időbeli tartam alatt; ezért a szerződésben érdemes lehet annak tisztázása, hogy lejáratkor mi történik a már kinyomtatott, legyártott példányokkal. (Mivel a szerződés időtartamának lejártakor a jogok visszaszállnak a fordítóra, és ő csak úgy fog tudni újból szerződni egy új kiadóval, ha a piacon nincsenek a korábbi kiadásból példányok, indokolt lehet olyan megállapodás, hogy a szerződés időtartamának lejártát követően egy-két hónap áll a kiadó rendelkezésére a raktárkészletet értékesítésére.)</p>	<p><i>3.1., második fr. bekezdés</i></p>
<p>2.3. Területi hatály A felek a szerződésben azt is meghatározzák, hogy mely országokra vonatkozik a szerződés. Amennyiben a szerződés mégis hallgat erről a kérdéstről, a felhasználási engedély csak a Magyar Köztársaság területére terjed ki.⁹ (Tehát ha a kiadó külföldön is terjeszteni akarja a könyvet, arra kifejezett szerződéses kikötés szükséges.)</p> <p>Az Európai Unió tagjaként ugyanakkor figyelembe kell venni az ún. „jogkimerülést” is;¹⁰ ez azt jelenti, hogy egy jogszerűen forgalomba került műpéldány megvásárlója az adott példányt az Európai Gazdasági Térség (= EU 25 + Svájc és Norvégia) bármely államában forgalmazhatja. Azaz általában nincs különösebb értelme egy kizárólag Magyarország területére</p>	<p><i>3.1., első fr. bekezdés</i></p>

⁸ Sztj. 43.§ (4) – ilyen tárgyú bírósági döntés még nem került nyilvánosságra; a szokás nyomán valószínűleg kb. 4-5 év lenne ilyen helyzetben a szerződés időtartama.

⁹ Sztj. 43.§ (4)

¹⁰ Sztj. 23.§ (5)

<p>kötött kiadói szerződésnek, mivel a kiadói készletből vásárló forgalmazó azt Európa-szerte értékesítheti.</p>	
<p>2.4. A felhasználási jog kizárólagossága A szerződést kötő felek meghatározhatják, hogy az elkészült fordítást csak az adott kiadó használhatja-e fel, vagy a fordító másnak is engedélyezheti a felhasználást. Kiadói szerződések esetén a gyakorlat egyértelműen a kizárólagos szerződések irányába hajlik; olyannyira, hogy ha a felek elmulasztják e kérdés rendezését a szerződésben, a felhasználási engedély automatikusan kizárólagos lesz.¹¹ Fel kell hívni a figyelmet arra, hogy a „kizárólagos felhasználási engedély” azt jelenti, hogy a fordító maga sem használhatja fel a fordítást a kiadó engedélye nélkül.</p>	<p>3.1., <i>harmadik fr. bekezdés</i></p>
<p>2.5. A felhasználás mértéke A felhasználás mértékéről, azaz a fordító által kiadni engedett példányszámról is meg lehet állapodni a szerződésben. Ennek főleg akkor van jelentősége, ha a felek által kikötött díjazás nem százalékos, és így nem követi az eladott példányszámot. Ilyenkor hasznos lehet egy felső példányszám-plafon meghúzása, hogy ezt követően, nagyobb siker esetén csak a szerző újbóli engedélyével lehessen folytatni a kiadást.</p>	<p>3.2., <i>első fr. bekezdés</i></p>
<p>2.6. Harmadik személyre átengedhető-e a felhasználási engedély Ha a szerződésben másként nem rendelkeznek, a kiadói szerződés alapján csak a szerződést aláíró kiadó kap engedélyt a fordítás kiadására. Ezt a jogot – még ha kizárólagos is – nem adhatja tovább más kiadónak, csak a fordító engedélyével. Ha ez a felek szándéka, már a szerződésben tisztázhatják, hogy a kiadó által kapott felhasználási jog átengedhető-e másra (jogi zsargonnal: „harmadik személyre”) vagy sem.</p>	<p>3.1., <i>negyedik fr. bekezdés</i></p>
<p>2.7. Kész fordítás esetén: a fordítás átadása a kiadónak A szerző köteles arra, hogy a szerződés tárgyát képező fordítást átadja a kiadónak. Ennek technikai részleteit szintén érdemes a szerződésben rendezni. (Ha a kiadó már rendelkezik a fordítással, akkor ezt a tényét jó rögzíteni.) A szerződés kitérhet a nyomdai levonatok kijavítására, vagy a kéziratot változtatni szükséges egyéb apróságok végrehajtására is. A szerzői jogi törvény szerint a „felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges”, a mű lényegét nem érintő változtatásokat a fordító köteles elvégezni – de a kiadó csak abban az esetben javíthat saját maga, ha a szerző/fordító ehhez hozzájárult, vagy ha a fordító határidőben nem végezte el azokat.¹²</p>	

¹¹ Szt. 43.§ (1)

¹² Szt. 50.

2.8. Elkészítendő fordításra kötött szerződés esetén: elkészítés, átadás-átvétel részletei

Elkészítendő fordításra kötött szerződés esetén az egyik legfontosabb kérdés, hogy a felek rendezzék a fordítás elkészülésével és elfogadásával kapcsolatos, egészen technikai, gyakorlatias kérdéseket. Különösen a következőkre kell gondolni:

- határidők,¹³
- formátum,
- terjedelem (tájékoztatásul: egy szerzői ív 40 000 betűhely, verses műveknél 500 sor; különösen akkor fontos ennek pontos megállapítása, ha a díjfizetést a terjedelemhez kötik; ilyenkor érdemes próza esetén a tényleges, magyar szöveg szerinti, szóközökkel számított terjedelmet kikötni a szerződésben.),
- ki nyilatkozhat a kiadó részéről¹⁴
- hányszor adható vissza a fordítás a fordítónak javításra, és milyen határidővel,
- előleg,
- lektor,
- stb.

A szerzői jogi törvény a következő szabályokat tartalmazza ebben a kérdésben (ezektől a két fél közös akarattal eltérhet, de ennek híján automatikusan az alábbi szabályok élnek):¹⁵

- a kiadó az elkészült fordítás elfogadásáról az átadástól számított **két hónapon belül** köteles nyilatkozni. (A fordítói gyakorlatban – tekintettel arra, hogy nem eredeti műről, hanem fordításról van szó – gyakoribb ennél rövidebb határidő, 30 nap alkalmazása.) Ha e határidőn belül nem nyilatkozik, a fordítást elfogadottnak kell tekinteni.
- a kiadó jogosult az elkészült fordítást indokolt esetben – megfelelő határidő tűzésével – a fordítónak **kijavítás végett ismételten is visszaadni**. Ha a fordító a kijavítást alapos ok nélkül megtagadja vagy határidőre nem végzi el, a felhasználó a szerződéstől díjfizetés kötelezettsége nélkül elállhat. Ha pedig a fordítás javítás után sem alkalmas a felhasználásra, a fordítót csak mérsékelt díjazás illeti meg.
- a fordító köteles a felhasználáshoz **elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges**, a fordítás lényegét nem érintő változtatásokat a kiadó kérésére végrehajtani. Ha e kötelezettségének nem tesz eleget, vagy nem tud eleget tenni, a kiadó a változtatásokat hozzájárulása nélkül is végrehajthatja. (A kiadónak tehát az általa technikai jellegűnek tartott változtatásokról is értesítenie kell a fordítót, sőt: fel kell őt kérnie a változtatások végrehajtására.)

4. pont, A) alternatíva

¹³ Néhány kiadó kívánja, hogy a szerző késedelme esetén kötbért fizessen; erről a határidőknél lehet rendelkezni, a két fél egyetértése esetén.

¹⁴ Olykor előfordul, hogy a fordító és a kiadó között megromlik a viszony, és a fordító nem is képes kapcsolatot teremteni a kiadó vezetőjével. Ahhoz, hogy ezt adott esetben szerződési kötelezettségre vonatkozó késedelemnek tekinthessük, hasznos, ha a szerződés kifejezetten is tartalmazza, hogy a kiadó részéről ki köteles a kapcsolattartásra.

¹⁵ Sztj. 49-50.§

<p>Az elkészítendő fordítás átadás-átvétele a fordítói szerződések leggyakrabban vitatott része, ahol – a konkrét eset körülményeitől függően – sokféle megoldás alkalmazható. Elképzelhetőek például részleadási határidők, ha a kiadó folyamatosan követni szeretné a fordító munkáját (ebben az esetben megvalósítható olyan díjazás is, amely az egyes részek leadásához a jogdíj egy részét társítja).</p> <p>Sok esetben azért problémás az átadás-átvétel, mert a jogdíj kifizetését a kézirat elfogadásától függő időpontra helyezi a szerződés. Néhány kiadó ilyenkor időhúzás céljából jelentéktelen apróságokba köt bele. Ezen a problémán segíthet, ha a szerződés pontos határidőket tartalmaz az észrevételek-javítások tekintetében, és kizárja a végtelen észrevételezések-módosítások egymásutánosságának lehetőségét.</p> <p>Szintén felmerülhet problémaként, hogy a kiadó olyan érvekkel nem fogadja el a kéziratot, amikkel a fordító szakmai szempontok miatt nem tud egyetérteni. Erre az esetre általánosságban megjegyezzük, hogy a kiadó üzleti döntése az, hogy mit kíván megjelentetni, így ebbe a fordítónak kevés beleszólása van. A szerzői jogi törvény szerint a fordítónak ilyen helyzetben is van (csökkentett) anyagi igénye a kiadóval szemben. Elvileg elképzelhető egyébként, hogy egy közösen elfogadott külső szakértőt kérnek meg a felek arra, hogy véleményt nyilvánítson a fordításról, de ennek rendszerint nincs reális esélye.</p> <p>Az is előfordul, hogy a kiadó olyan módosításokat javasol, amikkel a fordító nem ért egyet. Ebben az esetben a törvény szerint a fordítót kell megbízni a fordítások elvégzésével, és csak a technikai jellegű módosítások elvégzésével bízható meg – a fordító együttműködésének hiánya esetén – külső személy. Végző soron ez a konfliktushelyzet (a fordító nem hajlandó az általa nem elfogadható módosításokat átvezetni) az előbb említett problémához vezethet: a kiadó esetleg a módosítások nélkül egyáltalán nem fogadja el a fordítást.</p> <p>Mindenesetre, ha a kiadó a fordítást nem fogadja el, a csökkentett díjazás kifizetésével a szerződés megszűnik, és az el nem fogadott kéziratra a kiadónak többé nincs kizárólagos kiadási joga, így azt a szerző „elviheti” más kiadóhoz.</p> <p>Végül megjegyzem, hogy a gyakorlatban sok idő is eltelhet a kézirat elfogadása és a nyomdába küldés miatti végső szerkesztéssel összefüggő módosítások között; érdemes ezt a két eseményt a szerződésben is szétválasztani.</p>	<p><i>4. és 7. pont</i></p>
<p>2.9. A felhasználó fellépési joga, ha valaki szerzői vagyoni jogot sért Amikor egy „harmadik személy” a fordító és a kiadó engedélye nélkül, jogsértően használja fel a magyar fordítást, akkor nem a kiadó, hanem az eredeti szerző és a fordító szerzői jogát sérti. (Mint azt korábban említettük, a szerzői vagyoni jogokat a szerző/fordító nem ruházhatja át a kiadóra, csak</p>	<p><i>11. pont</i></p>

<p>engedélyt ad neki a felhasználásra. Ezért a jog továbbra is a szerzőé/fordítóé, és így a jogsértés is az ő jogát sérti.)</p> <p>Ennek ellenére a jogsértés nyilván nemcsak a fordító, hanem a kiadó érdekeit is sérti. Javasolom, hogy a szerződés tartalmazzon olyan kikötést, hogy ilyen helyzetben a jogsértővel szemben a kiadó vagy a kiadó által megbízott személy, szervezet is felléphet. (Ha erről nem rendelkeznek, akkor a kiadónak először fel kell szólítania a fordítót, hogy tegyen lépéseket a jogsértés ellen, és csak akkor léphet fel ő maga a jogsértővel szemben, ha ezt a fordító harminc napig nem tenné meg.¹⁶⁾</p>	
<p>2.10. A fordító névjoga</p> <p>A fordítót nemcsak vagyoni, hanem személyhez fűződő jogok is megilletik. Ezek közül az egyik az ún. „névjog” – a fordítónak joga van ahhoz, hogy fordításán fordítóként feltüntessék. (De kérheti a név nélküli kiadást vagy felvett néven való feltüntetést is.)¹⁷ Nagyon hasznos, ha a szerződésben kitérnek arra, hogy a kiadó milyen módon köteles feltüntetni a kiadványon a fordító nevét (pl. a főoldalon vagy belső oldalon?, pontosan milyen név, stb.)</p> <p>Ha egy „harmadik személy” úgy használja fel a fordítást, hogy megsérti a fordító névjogát (pl. saját néven, név nélkül vagy rossz névmegjelöléssel jelenteti meg a művet), az természetesen elsősorban a fordító érdekeit sérti – de sértheti a kiadó érdekeit is. Érdemes ezért a szerződésben rögzíteni, hogy a felhasználó is felléphet a fordító névjogának védelmében.</p>	9.1.
<p>2.11. Tiszteletpéldányok</p> <p>Szokás, hogy a fordító az elkészült kiadványból tiszteletpéldányokat kap; ha ez történik, annak pontos mértékét a szerződésben kell rögzíteni.</p>	
<p>2.12. Vállal-e kötelezettséget a kiadó a fordítás megjelentetésére</p> <p>A kiadói szerződésben a fordító jogot ad fordításának felhasználására, a kiadó pedig ezért cserébe jogdíjat fizet. Nem tartozik tehát a kiadói szerződés alapvető jellemzői közé az, hogy a kiadó köteles lenne a fordítást megjelentetni. A szerzői jogi törvény annyi segítséget azért nyújt a fordítónak, hogy ha kizárólagos engedélyt adott fordításának felhasználására, és a kiadó az „adott helyzetben általában elvárható időn belül” nem kezdi meg a fordítás felhasználását, akkor a fordító a szerződést egyoldalúan felmondhatja. De ez a joga öt évnél hosszabb szerződések esetén csak két év elteltével nyílik meg.¹⁸</p> <p>Sok esetben a fordító számára fontos, hogy a fordítás valóban meg is jelenjen, illetve egy bizonyos időpontra (pl. könyvhét, költészet napja) a piacon legyen. Van lehetőség arra, hogy a felek a szerződésben kikössék, hogy a kiadó köteles megjelentetni a fordítást, pontos határidővel együtt. (Ha</p>	5. pont

¹⁶ Szt. 98.§

¹⁷ Szt. 12.§

¹⁸ Szt. 51.§

<p>ennek ellenére nem történik meg a felhasználás, a törvény szerint a fordítót felmondási jog illeti meg; de annak sincs akadálya, hogy a kiadó kötbér fizetését vállalja arra az esetre, ha mégsem adja ki a könyvet a vállalt időpontra.)</p>	
<p>2.13. A szerződés felmondásának lehetősége Egyszerűnek tűnő szabály, amit sajnos sokan nem tartanak be: csak olyan szerződést írjunk alá, amelynél tudjuk azt is: hogyan szabadulhatunk belőle. Egy rövidebb, négyéves szerződésnél általában nem okoz gondot a kérdés: a szerződés gond nélkül megszűnik az időtartam lejártakor. Hosszabb szerződések esetén viszont érdemes lehet <i>rendes felmondást</i> kikötni a szerződésben (azaz bármilyen különösebb ok nélkül meghatározott határidővel fel lehessen mondani a szerződést.)</p> <p>Még fontosabb, hogy a kiadó súlyos szerződésszegése esetén legyen lehetőség a szerződés <i>rendkívüli felmondására</i>. Csak egy egyszerű példa: ha a kiadó egyáltalán nem fizeti meg a jogdíjat, az a jog számára csak egy „fizetési késedelem”, aminek egyetlen szankciója a késedelmi kamat. A kiadó ilyenkor továbbra is felhasználhatja a fordítást, a fordító nem adhatja másnak a felhasználási jogokat.</p> <p>A Ptk. szerint a kiadó fizetési késedelme esetén a fordító akkor állhat el a szerződéstől, ha a kiadó teljesítése többé „már nem áll érdekében”.¹⁹ Ez a homályos kitétel nagyon vitatható helyzetekhez vezethet, ezért szerencsésebb, ha a szerződés kifejezetten tartalmazza, hogy a jogdíj megfizetésének bizonyos idejű, pl. 60 napos késedelme esetén a fordító egyoldalúan felmondhatja a szerződést.</p>	<p>8. pont</p>
<p>2.14. „Vegyes rendelkezések” A szerződés végén olyan felsorolással szoktunk találkozni, ami a szerződésre alkalmazandó jogszabályokat sorolja fel. Erre nincs szükség, de nem is okoz gondot a felek figyelmének felhívása erre. Szintén nincs szükség a dagályos körmondatokra, miszerint „Felek jelen, három számozott oldalon, 13 pontból álló szerződést közös átolvasás és értelmezés után, mint akaratukkal minden megegyezőt, aláírásukkal megerősítették és magukra nézve kötelezőnek ismerték el...”, de ezek sem okoznak gondot a szerződésben.</p> <p>Ami viszont a szerződésekben ezen a helyen szokott szerepelni, és jelentőséggel bír:</p> <ul style="list-style-type: none"> - az esetleges jogviták eldöntésére kijelölt bíróság megjelölése (ha erről nem rendelkezik a szerződés, az alperes lakóhelye/székhelye szerint illetékes bíróság jár el), valamint - ha a szerződésben külföldi elem van (azaz a szerző vagy a kiadó külföldi), a szerződést melyik ország joga szerint kell értelmezni. 	

¹⁹ Ptk. 300.§ (1)

2.15. Egyéb

A szerződési szabadság elve azt is jelenti, hogy a fenti elemek mellett egyéb dolgokról is rendelkezhet a szerződés, ha ezt a felek fontosnak tartják. (Pl. lektorok, bankszámlaszám az átutaláshoz, stb.) Egy egyszerű jótanács: nincs szükség jogászra az ilyen kiegészítésekhez; elég, ha ésszerűen végiggondolják az esetleges buktatókat, és nem írnak alá olyan szöveget, amelyet nem értenek.

Végül röviden a formájakokról. A felhasználási szerződés csak írásbeli formában érvényes. A szerződés végén az aláírás helyét, dátumot és a két fél aláírást kell feltüntetni. Hasznos, ha két tanú is aláírja a szerződést (név, lakcím feltüntetése kötelező), mert az így teljes bizonyító erejű magánokirattá válik. Természetesen a szerződés nélkül is érvényes, de tanúk alkalmazása esetén az aláírások valóságát vélelmezni kell.

(Szerződéstükör vége.)